מתרצת הגמרא: באותו מעשה שהאמין רבי חייא לאח שהעיד על אחיו שהוא לוי, היה זה **מִסֵּיחַ לְפִי תּוּמּוֹ** – שסיפר על עצמו מעשה שאירע עמו, בלא כוונה מיוחדת להעיד, ומתוך דבריו היה מובן שאחיו לוי, מה שאין כן במקום שכוונתו להעיד, שאין קרוב נאמן. **וּכְי הָא** – וכמו **דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד, שֶׁהָיָה מֵסִיחַ לְפִי תּוּמּוֹ וְאָמַר, זְכוּרַנִי כְּשֶׁאֲנִי תִּינוֹק** – כשהייתי קטן **וּמוֹרְכָב עַל כְּתֵיפוֹ שֶׁל אַבָּא** כדרך הקטנים, **וְהוֹצִיאוּנִי מִבֵּית הַפֶּפֶר** שלמדתי בו, **וְהִפְשִׁיטוּנִי אֶת כּוּתָּנְתִּי וְהִטְבִּילוּנִי** כדי לטהרני **שֶׁאֶהְיֶה רָאוּי לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה לָעֶרֶב** – אחר שיעריב היום. מוסיפה הגמרא: **וְרַבִּי חִיָּיא** היה **מְסַיֵּים בָּהּ** שכך סיים אותו אדם את סיפורו, **וַחֲבֵירַי בְּרַיילִין** [–פורשים] **מִמֶּנִּי** שלא לטמאני, **וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתִי** ״**יוֹחָנָן אוֹכֵל חַלּוֹת**״. **וְהָעֲלָהוּ רַבִּי לְכִהוּנָּה עַל פִּיו**, כיון שהיה מסיח לפי תומו, ובזה אף רבי חייא מודה שהוא נאמן, ולכן העלה את האח ללויה על פי אחיו שהסיח לפי תומו.

* * *

הגמרא מביאה ברייתא נוספת, מענין חזקה לכהונה: **תָּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, כְּשֵׁם שֶׁנִּטלית תְּרוּמָה בבית הגורן היא חֲזָקָה והוכחה לְכְהוּנָּה, כָּךְ נִטלית מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן היא חֲזָקָה לְכְהוּנָּה. וְהַחוֹלֵק בְּבֵית דִּין אֵינָהּ חֲזָקָה** לכהונה, ודין זה יבואר להלן.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא. שנינו בברייתא: ׳כך מעשר ראשון חזקה לכהונה׳. תמהה הגמרא: **הרי מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן דִּלְוִי הוּא,** ולא של כהן, וביצד נטילתו מוכיחה שהוא כהן. מתרצת הגמרא: בברייתא זו סוברת **כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, דְּתַנְיָא, תְּרוּמָה** ניתנת רק **לְכֹהֵן, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן** ניתן רק **לְלֵוִי,** שנאמר (במדבר יח כו) ״**וְאֶל הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר**״, **דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן** ניתן **אַף לְכֹהֵן,** ולדבריו נטילת מעשר ראשון היא ראיה לכהונה.

מקשה הגמרא: **אִימּוֹר דְּאָמַר** – עד כאן לא אמר **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה** אלא שמעשר ראשון ניתן **אַף לְכֹהֵן,** אך שניתן רק **לְכֹהֵן וְלֹא לְלֵוִי מִי אָמַר** – וכי אמר כן, והרי מפורש בתורה שמעשר ראשון ניתן ללוי, ואם כן כיצד נטילתו נחשבת כהוכחה לכהונה, שמא אדם זה הוא לוי.

מתרצת הגמרא: **אִין** – אכן, רבי אלעזר בן עזריה סובר שמעשר ראשון ניתן רק לכהן ולא ללוי, **וְאַף שמן התורה הוא ניתן** לשניהם, מכל מקום **פָּתַר דְּקָנְסִינְהוּ עֶזְרָא** – לאחר שקנס עזרא את הלויים שלא יטלו מעשר ראשון, כיון שלא עלו עמו מבבל לארץ ישראל (יבמות פו:), שוב אין הלויים נוטלים כלל מעשר, והנוטל מעשר ראשון זו ראיה שהוא כהן.

מקשה הגמרא: **וְדִלְמָא אִיקְרוּ וְיָהֲבוּ לֵיהּ** – ושמא קרה שנתנו ללוי מעשר ראשון אף אחרי שקנסם עזרא, ומדוע זו ראיה שהוא כהן.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב חִסְדָּא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** – באיזה אופן מדובר בברייתא, **שמחזיקים** לכהונה על ידי נטילת מעשר ראשון, **בְּגוֹן דְּמוּחְזָק לָן בַּאֲבוּהּ דְּהַאי דִּכְהֵן הוּא** – אנו יודעים שאביו של אותו אדם הוא כהן, **וְנָפַק עָלָיו קָלָא** – ועל אדם זה יצא קול **דְּבֶן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה הוּא,** והרי הוא ׳חלל׳ שנתחלל מקדושת הכהונה, **וְחָלְקוּ לֵיהּ לִדְיֵדֵיהּ מַעֲשֵׂר בְּבֵית הַגָּרְנוֹת** – וראו שנתנו לו מעשר בשדה, וזה מוכיח שהוא כהן, והטעם לכך, דאין לומר **שחלק בתור לֵוִי,** כיון שברור **דְּלָאו לֵוִי הוּא,** שהרי ידוע לנו שאביו כהן. **אלא מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – מה יש לומר בטעם שנתנו לו מעשר ראשון, **דְּבֶן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה הוּא,** ודינו כישראל, אין לומר כן, **שהרי לֹא מִיבַּעְיָא לְמַאן דְּאָמַר מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן אָסוּר** באכילה **לְזָרִים,** אם כן ודאי **דְּלֹא הֲווּ לֵיהּ** – שלא היו נותנים לו מעשר ראשון, **שהרי דינו כזר** האסור באכילתו, **אֶלָּא אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן מוּתָּר** באכילה **לְזָרִים, הֲנֵי מֵילֵי לְמֵיפַּק לְהוּ** – הרי זהו רק לענין זה שמותר ללוי לתת להם מעשר לאכול, **אֲבָל פְּתוֹרַת חֲלוּקָה לֹא יָהֲבֵי לֵיהּ** – אין בעל הבית יכול ליתנו להם כדי לקיים את דין נתינת המעשר, ואם היה חלל ודאי לא היו נותנים לו מעשר בגורן, וכיון שראו שנותנים לו הרי זו ראיה שהוא כהן כשר.

הגמרא מבארת את הסיפא של הברייתא: **וְהַחוֹלֵק בְּבֵית דִּין אֵינָהּ חֲזָקָה.** והבינה עתה הגמרא שהכוונה לחולק בתרומה בהסכמת בית דין. תמהה הגמרא: **אִי בְּבֵית דִּין לֹא הֲוָיָא חֲזָקָה, הֵיכָא הֲוָיָא חֲזָקָה** – אם לא נחזיקו בכהונה כשחלק על פי בית דין, אימתי כן נחזיקו לכהונה, וכי יש הוכחה גדולה מזו שהוא חולק על פי בית דין.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת,** אין כוונת הברייתא שנטל תרומה בבית הגרנות על פי בית דין, **אלא הָכִי קָאָמַר, הַחוֹלֵק תְּרוּמָה בְּנָכְסֵי אָבִיו עִם אָחִיו בְּבֵית דִּין, אֵינָהּ חֲזָקָה,** כלומר, כהן שנשא שתי נשים, ויצא הקול על אחת מהן שהיא גרושה או חלוצה ובנה חלל, ומת האב, ונפלו נכסיו לפני הבנים משתי הנשים, ובתוך הנכסים נמצאים גם פירות התרומה. אף אם אותו בן שהוא ספק חלל נטל חלקו בירושת התרומה, אין זו ראיה לכשרותו, אלא עליו להביא עדים על כשרות אמו כדי לבטל את הקול, וזהו שאמרה הברייתא ׳החולק בבית דין אינה חזקה׳.

מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא** שאין זו ראיה שהוא כהן כשר, בכך שנוטל חלקו בירושה. מתרצת הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא** – היה אפשר לומר, **מִדְּהָנָךְ לַאֲכִילָה הַאי נַמִי לַאֲכִילָה** – מכך ששאר האחים מהאשה הכשירה נוטלים את התרומה כדי לאוכלה, זו ראיה שאף הבן שיצא עליו קול שהוא חלל נוטל את התרומה כדי לאוכלה, שאם לא כן היו בית דין נותנים את התרומה רק לאחים המוחזקים בכשרות, ולאותו בן שיצא עליו קול היו נותנים פירות חולין כנגדו, כדי לא לזלזל בתרומה ליתנה למי שאינו יכול לאוכלה. **קָא מַשְׁמַע לָן** שאין לומר כן, אלא יתכן שהיו פירות התרומה רבים, ולא היה כנגדם פירות חולין לתת לבן זה, ולכן חלקו בהם בשוה, **וְהָנָךְ לַאֲכִילָה** – הבנים שאין ספק בכשרותם נוטלים את פירות התרומה לאכילה, **וְהַאי לְזַבּוּנֵי** – הבן שיצא עליו קול נוטל את התרומה כדי למוכרה לכהנים כשרים, ואין לו ראיה שהוא כהן כשר.

?

שנינו במשנה (כג:): **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֵין מַעֲלִין לִכְהוּנָּה עַל פִּי עֵד אֶחָד וְכוּ׳**. אמר רבי אלעזר, אימתי במקום שיש עוררין, אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הסגן, מעלין לכהונה על פי עד אחד.

מקשה הגמרא: מלשון המשנה נראה שיש כאן מחלוקת, וקשה, שהרי דברי **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הַיינוּ** דברי **רַבִּי אֶלְעָזָר,** שהרי ודאי אף רבן שמעון בן גמליאל לא אמר שעד אחד נאמן במקום שיש עוררין, ונמצא שלדברי שניהם עד אחד נאמן במקום שאין עוררין, ובמה נחלקו.

מבררת הגמרא: **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה לומר **שַׁעֲרָא חַד אִיכָּא בֵּינַייְהוּ** – שנחלקו באופן שבא רק עד אחד לערער על כהונתו, **דְּרַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר, שַׁעֲרָא חַד** – ערעור הפוסל את הכהן הוא אף על ידי עד אחד, ובזה לא יועיל עד אחד המכחישו כדי להכשיר את הכהן, אלא צריך שני עדים להכשירו, **וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר, שַׁעֲרָא תְּרֵי** – ערעור הפוסל את הכהן הוא רק על ידי שני עדים, ואז אין עד אחד נאמן להכשירו, אבל אם היה ערעור של עד אחד, נאמן עד אחר להכשירו. אין לומר כן, **דְּהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** על משנתינו **דִּבְרֵי הַכֹּל אֵין שַׁעֲרָא פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם,** ואילו עד אחד אינו נאמן לערער על חזקת הכהונה.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** – באיזה אופן נחלקו רבי אלעזר ורבן שמעון בן גמליאל, לא כשבאו עדים לערער על כשרותו, אלא באופן **דְּמוּחְזָק לָן בַּאֲבוּהּ דְּהַאי דִּכְהֵן הוּא** – מוחזק לנו באביו של זה שהוא כהן, ונולד לו בן, **ומיד כשנולד נָפַק עָלָיו קָלָא** – יצא עליו קול, ללא עדות ברורה, **דְּבֶן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה הוּא, וַאֲחָתִינְהוּ** – והורידוהו מכהונתו עד שיתברר הדבר, שמעלה עשו בכהונה לברר כל קול שיוצא על כהן לפוסלו, אם לא היה מוחזק בכהונה מיד כשנולד. **וּלאחר שהורידוהו אָתָא** [–בא] **עֵד אֶחָד וְאָמַר, יָדַעְנָא בֵּיהּ דְּכֹהֵן כשר הוּא,** שהיתה אמו כשירה,

וְאַפְקִינְהוּ – והעלוהו בית דין לכהונה על פי העד, שהרי עד אחד נאמן להחזיקו בכהונה, במקום שיצא קול המערער על כשרותו, כיון שאין שני עדים לפוסלו, ולאחר מכן אָתוּ בֵּי תְּרֵי וְאָמְרִי – באו שני עדים ואמרו בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה הוּא, וַאֲחָתִינְהוּ – והורידוהו בית דין מכהונתו על פי דברי העדים, וְשׁוּב אָתָא [–בא] עֵד אֶחָד וְאָמַר, יָדַעְנָא בֵּיהּ דְּכֹהֵן כשר הוּא, ונמצא שעתה יש כאן שני עדים המכשירים אותו ושנים הפוסלים אותו, וְדִכּוּלֵי עָלְמָא – ולדברי הכל מְצַטְרְפִין לְעֵדוּת – מעיקר הדין ניתן לצרף את העד הראשון שהכשירו לעד האחרון, ואף שהעידו זה שלא בפני זה, וכיון שיש שתי כתות עדים המכחישות זו את זו היה ראוי להעמידו בחזקת כשרות, וְהָכָא, בְּמַיחַשׁ לְזִילוּתָא דְּבֵי דִינָא קָמִיפְּלְגִי – מחלוקתם כאן היא האם חוששים לזלזול הבריות בבית דין, שאם תבוא להכשירו עתה על פי שני העדים, יש חשש שילגלגו על בית דין שבאים להעלותו לכהונה אחרי שכבר הורידוהו פעמיים, תַּנָּא קַמָּא – רבי אלעזר סָבַר, כֵּיוָן דַּאֲחָתִינְהוּ לֹא מַפְקִינַן לֵיהּ – מאחר שכבר הורידוהו בית דין מכהונתו פעמיים, שוב אין חוזרים להעלותו, כיון דַּחֲיִישִׁינַן לְזִילוּתָא דְּבֵי דִינָא. וְאילו רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר, אֲנַן אֲחָתִינַן לֵיהּ, וַאֲנַן מַפְקִינַן לֵיהּ – כשם שהורדנוהו מהכהונה כך יש לנו להעלותו לכהונה, וְלִזְילוּתָא דְּבֵי דִינָא לֹא חָיְישִׁינַן – אין חוששים שבני אדם יזלזלו בבית דין, כיון שלא מחמת פשיעתם של הדיינים שינו את פסק הדין, אלא מחמת שלא התברר הדבר בתחילה.

מקשה הגמרא: מַתְקִיף לָהּ רַב אַשִׁי, אִי הָכִי – אם כך שנחלקו האם חוששים לזילותא דבי דינא, אֲפִילּוּ תְּרֵי וְתְרֵי נַמִּי – אף אם יבואו כעת שני עדים יחד להכחיש את השנים שפסלוהו יש לחשוש ל'זילותא', ולמה הוצרכו לחלוק במקרה שהמכשירים באו כל אחד בפני עצמו.

אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי, באמת לדברי הכל אין חוששים לזילותא דבי דינא, ולכן אם יבואו יחד שני עדים המכשירים יעלוהו לכהונה על פיהם, וּבְמְצַטְרְפִין לְעֵדוּת קָמִיפְּלְגִי – מחלוקתם היא בשני עדים המעידים זה שלא בפני זה, האם מצרפים את הגדתם לעדות אחת, ומדובר שיצא קול שהוא בן גרושה, ובא עד אחד והעיד שהוא כשר, ואחר כך באו שני עדים והעידו עליו שהוא פסול, ושוב בא עד נוסף להכשירו. רבי אלעזר סובר שכיון שהעד הראשון והאחרון לא העידו יחד אינם מצטרפים להכחיש את השנים הפוסלים. ורבן שמעון בן גמליאל סובר שהם מצטרפים, וכיון שיש כאן שנים המכשירים נגד השנים הפוסלים, מעמידים אותו בחזקת כשרות, והוא כשר.

מביאה הגמרא ברייתא שנחלקו בה תנאים האם 'מצטרפין לעדות': וְנחלקו בְּפֶלוֹנְתָּא דְּרַבָּנַאי – במחלוקת תנאים זו, דְּתַנְיָא בברייתא, אֵין עֲדוּתָן של שני עדים מְצַטֶּרֶפֶת לעדות אחת, אף אם שניהם מעידים על חיוב אחד, עַד שֶׁיִּרְאוּ שְׁנֵיהֶם אותו מעשה בְּאֶחָד, כגון שיראו שניהם שראובן לוה משמעון, ולא די בכך שיעיד כל אחד מהם שראובן חייב מנה לשמעון. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר, אֲפִילּוּ ראו שפלוני חייב לפלוני בָּזֶה אַחַר זֶה, כגון שזה ראה את ההלואה עצמה, וחבירו מעיד שהלוה הודה בפניו שלוה מהמלוה, מצטרפים לחייב את הלוה, כיון ששניהם מעידים על חיוב המנה שפלוני חייב לפלוני. מביאה הברייתא מחלוקת נוספת: וַאֲפילו אם ראו את העדות יחד אֵין עֲדוּתָן מִתְקַיֶּמֶת בְּבֵית דִּין, עַד שֶׁיַּעִידוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, כלומר זה בפני זה, אבל אם כל אחד העיד בפני עצמו, אין הגדתן מצטרפת להיות כעדות אחת. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, אין צריך שיעידו זה בפני זה, אלא שׁוֹמְעִין דְּבָרָיו שֶׁל זֶה חַיּוֹם, וּכְשֶׁיָּבֹא חֲבֵירוֹ לְמָחָר שׁוֹמְעִין את דְּבָרָיו של השני, ומצטרפות שתי העדויות להחשב כעדות אחת. ודעת רבי אלעזר במשנתינו כדעת חכמים בסיפא של הברייתא, שצריכים להעיד שניהם כאחד, ודעת רבן שמעון בן גמליאל כרבי נתן, ששני העדים מצטרפים לעדות אחת גם כשהעידו זה שלא בפני זה.

משנה

במשניות לעיל התבאר דין האשה שנשבית לבין הגוים, האם היא נאמנת לומר שהיא טהורה. משנתינו מבארת באלו אופנים חוששים שנבעלה לגוים, ובאלו אופנים אין חוששים לכך: הָאִשָּׁה שֶׁנֶּחְבְּשָׁה – נלקחה בשבי בְּיָדֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, יש חילוק מה היתה סיבת שבייתה, אם נשבית עַל יְדֵי שהיתה חייבת להם מָמוֹן, מוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ, דכיון שהם יראים שיפסידו את הממון שהיא חייבת להם אינם נוהגים בה מנהג הפקר. אך אם סיבת השביה היתה עַל יְדֵי נְפָשׁוֹת – שדנו אותה למיתה, אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ, אף אם הוא ישראל, כיון שנוהגים בה מנהג הפקר ויש לחשוש שמא נבעלה לגוי מרצון.

* * *

גמרא

שנינו במשנה: האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים על ידי ממון מותרת לבעלה. מבארת הגמרא באיזה אופן נאמר דין זה: אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ שאם נשבית מחמת ממון מותרת לבעלה, אֶלָּא בזמן שֶׁיַּד יִשְׂרָאֵל תַּקִּיפָה ושולטת עַל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, ולכן חוששים הגוים שאם יאנסו אותה יפסידו את ממונם, אֲבָל בזמן שיַּד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים תַּקִּיפָה ושולטת עַל עַצְמָן – על ישראל, וממונם של ישראל ונשותיהם כהפקר אצלם, אֲפִילּוּ נשבית עַל יְדֵי מָמוֹן, אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ, כיון שהם יודעים שבכל מקרה לא יפסידו את ממונם.

רבא מקשה על דברי רב ממשנה: מַתְנִיתִין רָבָא, שנינו במשנה (עדיות פ"ח מ"ב), הַעִיד רַבִּי יוֹסֵי הַכֹּהֵן, וְכן העיד רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן הַקַּצָּב, עַל בַּת יִשְׂרָאֵל שהורדנה, היו מְעִידִים אוֹתָהּ שֶׁלֹּא נִסְתָּרָה עם הגוים וְשֶׁלֹּא נִטְמְאָה – שלא נבעלה להם. וְאָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים לבני משפחתה, ממה נפשך יש לכם להתירה לבעלה, שהרי אִם אַתֶּם מַאֲמִינִים לדברי העדים שֶׁהוּרְּדָה, אם כן הַאֲמִינוּ גם למה שהעידו שֶׁלֹּא נִסְתָּרָה וְשֶׁלֹּא נִטְמְאָה, וְאִם אֵי אַתֶּם מַאֲמִינִים לדברי העדים שמעידים שֶׁלֹּא נִסְתָּרָה וְשֶׁלֹּא נִטְמְאָה, אם כן אַל תַּאֲמִינוּ גם לדבריהם שמעידים עליה שֶׁהוּרְּדָה, וממילא היא מותרת לבעלה. מסיים רבא את קושייתו: וְהָא אַשְׁקְלוֹן היא עיר דְּיַד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים תַּקִּיפָה עַל עַצְמָן – על ישראל, וּבכל אופן קָתָנֵי במשנה